

והזהירנו בתורה על זה בפסוק¹² כי שאל נא לימים ראשונים וגו' למן היום אשר ברא וגו' לא בדברים שהיו קודם. ומאז נתעורר הרצון והחפץ הפשוט לברוא נברא' החפץ הזה הוא הרחיפה בגחלת והיה סבה להתגלות השלהבת. ועל זה אמר הכתוב¹³ ורוח אלהים מרחפת על פני המים כי הרוח נקרא רצון שנא' ¹⁴ אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו שלא היה חסר אלא אותה הרחיפה והרחיפה היא החפץ אשר אמר¹⁵ יהי אור ויהי אור והאור הוא ע"ס אשר באו בנקודה ע"כ. וכתב עוד ועל האצילות הזה אשר הוא האור הנזכר במעשה בראשית אמר בספר הבהיר¹⁶ ז"ל א"ר ברכיה מאי דכתיב ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור ולא אמר והיה משל למלך שהיה לו חפץ נאה והקצהו עד שזמן לו מקום ושמו שם הה"ד ויהי אור שכבר היה ע"כ. ראה גם ראה היאך רמזו בזה המאמר מה שאמרנו כי לא נתחדש דבר אצלו. ועכ"א משל למלך שהיה לו חפץ נאה כלומר האור הזה כבר היה שאינו דבר חוץ ממנו ית' והיה נעלם ונסתר עד שעלה הרצון לפניו והמשיך ההויות הסתומים כענין שנא' ¹⁷ בחלמיש שלח ידו וגו' וייחד לכל אחד ואחד כחו ופעולתו וזה עד שזמן לו מקום רמז לאצילות ההויות ולתת להם חיותם כדי שיוכלו לפעול פעולתם ע"כ: ואמר עוד ר"ל כל כח וכח יסוד לפעולה וכו' נראה מזה שנזהר מקושיא גדולה והיא כי הדבר שהיא בכח ויצא אל הפועל הוא מצד שהוא עד כאן היה חסר דבר מה אשר בעבורו לא יצא לפועל עד עתה ועתה הוסר המונע ההוא וירוחק האל מגרעון כזה לז"א ר"ל היות כל כח וכח יסוד לפעולה העתידה לצאת ממנו ר"ל איננו בכח אצלו כי אם בערך המקבלים כי לא יקרא פועל כי אם כשיש נושא מקבל הפעולה ובעוד שאין מקבל נאמר שזאת הפעולה היא בכח ולפי זה החסרון עד כאן לא היה מצדו כי אם מצד העדר המקבלים שלא היו עדיין וידוע כי כל הויה היא יסוד לדבר שדוגמתה בעולם השפל על דבר משל החס"ד ממונה על גומלי חסדים וכן בכל המדות בזה הערך. עכ"ד: ומה שאמר ולא יערב דבר בדבר עד עלות כו' מבואר במה

(12) ואתחנן ד, לב.

(13) בראשית א, ב.

(14) יחזקאל א, יב.

(15) בראשית א, ג.

(16) אות כה.

(17) איוב כח, ט.

שהקדמתי בשאלה הב' שאם היה נאצל מאין סוף מדה אחת לבד חוייב כי מן הפשוט לא יצא כי אם פשוט ויחוייב שהנבראים יהיו כפי אותה מדה ולזה הוכרח חלוק וחלוק המדות להיותם שרש והתחלה לנבראים כמו שכתבתי שם. ובמה שכתבתי תבין דברי הר' עזריאל ז"ל ויתבארו לך ספקותיך ויאורו עיניך:

ועל מה שהקשית לשאול עוד אם כן שהם קדומות איך שיך בהם דין ורחמים הרי לא היה צריך לדין שעדיין לא באו הנבראים: כבר כתבתי שהוכרח אצילות הספירות לצורך הנבראים וכן אז"ל בספר הבהיר¹⁸ מדברין נלמוד שצורך העה"ז ברא הקב"ה קודם לשמים. וכתבתי כי הוצרך להיות בעליונים שרש ויסוד לכל מה שמעוררים התחתונים ולפי' הוצרך שיהיה האצילות כלול מדין ורחמים להשכיר ולהעניש. ואפילו אחר שנבראו הנבראים אם לא יעוררו את הדין לא יתעורר ולא יורגש למעלה כי אין שם כי אם אחדות שוה ופשוטה כי אין ההפוכים ודין ורחמים ושאר השנויים כי אם מצד הנבראים לא מצד האצילות כמו שכבר הארכתי בזה. ואם כן אין לשאול איך שיך בהם דין ורחמים כו' ובמה שכתבתי בזה נשלמה הכוונה בזאת השאלה:

ח ומה ששאלת מהו מהותם. דע כי טרם הגלות סוד האצילות מאויר הקדמון היה הכל בו כל דבר וכל תמורה בהשוואת האחדות אשר אין כל בריה יכולה להשיג אמיתת זה איך היה בו באחדות שוה וכשנאצל הכל משם בפועל בא ברושם ההוא ובחותם ההו' יותר נרגש ויותר נגלה להיות הצורך בו לנבראים לטעם הנפלא אשר כתבתי בשאלה החמישית. ואשר יורה על זה הוא היות הדבר ותמורתו טוב ורע מעורבים ברצון הנפש ואם כן הוא שוה לכל דבר ולכל תמורה. ולכן יש לדמות מהות הספירות לרצון הנפש שהוא שוה לכל החפצים ולכל המחשבות המתפשטות ממנו אף על פי שהם רבים ומשתנים אין עיקרן אלא אחד כדבר וכתמורתו. כן מהות הספירות שוה לכל דבר ולכל תמורה שאם לא היה בהם כח שוה לא היה בהן כח לכל תמורה ולכל דבר כי מה שהוא אור איננו חשך. ומה שהוא חשך איננו אור. וכל הדברים ותמורתם צריך שיהיה להם שרש ויסוד למעלה

לצורך הנבראים. וכבר כתבתי בזה כל הצורך. ובספר הבהיר מן השער היוצא הרע יוצא הטוב. הנה ביארו כי כחם שוה לכל דבר ולכל תמורה. ולפי שיש בהם שרש ויסוד לכל הדברים ¹²³⁴⁵⁶⁷ וכחם שוה לכל דבר ולכל תמורה האדם שנתקן ונעשה בדמות וצלם העליונים יש בו הכח ההוא עצמו ולפי יש בידו הבחירה ויכול במעשיו לעורר הדברים העליונים כפי מה שיעורר למטה טוב או רע כי הוא כלול מהכל:

ובספר הזוהרי אמרו בזה הלשון. והתקדשתם והייתם קדושים². מאן דמקדש גרמיה מלרע מקדשין ליה מלעילא. מאן דמסאיב גרמיה מלרע מסאבין ליה מלעילא. מקדשין ליה יאות דהא קדושה דמאריה שריא עליה. אבל מסאבין ליה מאן אתר איתימא מלעילא וכי מסאבותא שריא לעילא אמר רבי חייא היינו דתנינן כעבודא דלתתא אתער עובדא לעילא אי עובדא איהו בקדושא אתער קדושא לעילא ואתיא ושריא עליה ואתקדש ביה. ואי איהו אסתאב לתתא אתער רוח מסאבותא לעילא ואתי ושריא עליה ואסתאב ביה דהא בעובדא תליא מילתא דהא לית לך טב או ביש קדושא או מסאבותא דלית ליה עיקרא ושרשא לעילה. בעובדא דלתתא אתער עובדא לעילא ע"כ:

הרי ביארו בפ"י כי לכל הדברים ולכל התמורות המתעוררי' למטה יש להם שרש ועיקר למעלה שמתעוררי' בהתעוררות התחתונים. ולפי שהתחתונים נתקנו בתיקון העליונים שכחן שוה לכל דבר ולכל תמורה יש בהם כח לעוררם וזה לעומת זה עשה האלהים והכל לתיקון העולם ולתועלתו. והאדם שנתקן בתיקון זה עד נאמן על האצילות שכחו שוה לכל דבר ולכל תמורה כי בצלם אלהים עשה את האדם והאצילות מעיד בזה ומורה על המאציל ועל הדרך שכתבתי למעלה שבא רשום וחתום בחותמו. ואם נאצל לא נפרד וכחו אינו אלא מכחו. ויש לזה עיקר גדול בתורה באמרו³ ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי אני אמית ואחיה וגומ' ופ"י הכתוב כפי הכוונה כי אין מי שיוכל לומר אני

(1) זח"ג לא, ריש ע"ב.

(2) קדושים כ, ז. ועוד.

(3) ע"פ קהלת ז, יד.

(4) נח ט, ו.

(5) האזינו לב, לט.

אני הוא כי אם בעל הכחות כולם שכחו שוה לכל דבר ולכל תמורה ולזה אמר אני אני שמא תאמר שעם זה חלילה יש בו שנוי אמר הוא לומר שהוא בחיות אחד מיוחד. ואמר אני אמית ואחיה לומר שהוא פועל כל ההפכים בכח אחד פשוט ובכח הזה הוא ממית ומחיה במדה אחת והוא מכלה ומקיים מוחץ ורופא והכל במדה וקצב אחד. ואמר ואין אלהים עמדי לומר שכח זה אינו בשום כח עליון ותחתון כי אינם יכולים על דבר ותמורתו כי כחם מוגבל: ובמדרש תלים⁶ מלך ב"ו כשהוא בכעס אינו ברצון אבל הקב"ה אינו כן אלא כשהוא בכעס הוא ברצון שנא' כי יבער כמעט אפו על אומות העולם. אבל ישראל אשרי כל חוסי בו אלו ישראל שהם חוסים בו בכל עת שלא יבער אפו ע"כ:

ובספר הזוהר⁷. ואיתימא הא אתוון תליתאי מ"ט לאו אינון כתיבי⁸ מנהון לאורח⁹ מישר כסדורן ומנהון למפרע דהא¹⁰ תנינן אתה¹¹ כוננת מישרים לישראל להאי סטרא ולהאי סטרא קב"ה עבד מישרים לתרי סטרי. וכתיב¹² והבריח התיכון וגו' דא קב"ה. רבי יצחק אמר דא יעקב וכלא חד. אלא למלכא דהוה שלים מכלא דעתוי שלים מכלא מה ארחיה דהוה מלכא אנפוי נהירין¹³ תדיר בגין דאיהו שלים מכלא וכד¹⁴ דאין לטב דאין לביש מאן דאיהו טפשא חמי אנפוי דמלכא נהירין לא אסתמ' מניה. דאיהו חכימא חמי אנפוי דמלכא נהירין אמר¹⁵ ודאי מכלא שלים הוא מכלא מלכא דעתוי שלים. אנא חמי דבהוה נהירו דיליה דינא יתיב ואתכסיא אף על גב דלא אתחזיא דאי לאו הכי לא יהא מלכא שלים ועל דא בעי לאסתמרא מניה כך קב"ה שלים הוא תדיר בהאי גוונה ובהאי גוונא. אבל לא אתחזיא אלא בנהירו דאנפין ובגיני כך אינון טפשוון חייבין לא אסתמרן מניה. ואינון חכימין זכאין אמרי מלכא שלי' אף על גב דאנפוי מתחזין נהירין דיתא אתכסיא בגויה

(6) עה"פ ב, יב.

(7) זח"ב נא, סע"ב ואילך.

(8) בזוהר לפנינו שם: בארח.

(9) בזוהר שם: לישראל להאי סטרא ולהאי סטרא דהא תנינן אתה כוננת מישרים.

(10) תהלים צט, ד.

(11) תרומה כו, כח.

(12) בזוהר שם: נהירין כשמשא.

(13) בזוהר שם: וכד דאין דאין לטב ודאין לביש ועל דא בעי לאסתמרא מיני'.

(14) בזוהר שם: אמר מלכא ודאי שלים הוא מכלא דעתוי שלים אנא חמי כו'.

בעי לאסתמרא מניה: אמר רבי יהודה מהכא אני¹⁵ יי' לא שניתי לא דלגנא לאתרא אחרא [ב]י אתכליל כלא הני תרי גווני כי כלילין בגיני כך כלא באורח מישר אתחזיין אף על גב דאתוון אחידן להאי סטרא ולהאי סטרא בסדורא כתיבין. ע"כ:

והט אונך ושמע פירושו למען תשכיל. דע כי שם בן ע"ב יוצא משלשה פסוקים¹⁶ ויס"ע ויב"א וי"ט ואותיותיו משולשות לפי שהוא נארג ונכלל בשלשה אבות ולזה נחלק לשלשה חלקים. החלק הא' רשום כסדר דרך ישר שבזה מורה על החס"ד והוא כנגד חס"ד לאברהם. והחלק הב' אותיותיו רשומי' בגלגול למפרע לפי שהן מורות על הדין הנרשם בגבורה פחד יצחק: והחלק הג' אותיותיו רשומות מאלו ואלו בשוה מתחברות ומזדווגות אלו עם אלו חסד ודין יחד נארג ונכלל זה בזה בגוונים מפוארים כנגד תפא' ישראל שהוא כולל השני צדדים ובו מתייחדים כי הוא מתעטר בהם בדרך ישר. ובזה החלק הג' רשומים השני צדדים. ואחר זה יש לשאול אחר שזה החלק השלישי כולל השנים ההולך ביושר וההולך למפרע היה מן הראוי שיורה על שניהם בבירור מקצתו ביושר ומקצתו למפרע ובזה היה מישר הכל שהרי כתוב¹⁷ אתה כוננת מישרים פי' אתה שהוא תפא' ישראל כוננת המישרים וכונן אותם לישר כל הצדדים וליחדם והוא עושה מישרי' לכל הצדדים להשיב לזה הביא משל למלך שהוא תמים שלם וכלול מכל השלמיות והוא דפוסם אין דבר יוצא מידי דפוס לחוץ ודעותיו שלימות ית' מכל חסרון ושנוי וגבול. ודרכו של זה המלך פניו מאירים תמיד לפי שהוא שלם בכל וכשהוא דן לטוב דן גם כן לרע כי כשהוא בכעס הוא ברצון כמו שכתבתי וכחו שוה לכל דבר ולכל תמורה והוא תמיד עם זה בענין אחד מיוחד. והטפשים הרואים פני המלך שוחקים ומאירים תמיד ואינם נשמרים ממנו והחכמה אזלה מכלם להבין האמת ומנהגו של מלך כי בנים סכלים המה אומרי' המלך לא ישתנה ממדה זו לעולם והרי הם נותנין גבול וקצב במלך ובמדותיו לומר כי אין לו כי אם מדת רחמים בלבד ואין כחו שוה לכל דבר ולכל תמורה וסמיותם זה גורם להם לבטל התורה ומצותיה מבטלים מצות עשה ועוברים על מצות לא תעשה

(15) מלאכי ג, ו.

(16) ע"פ בשלח יד, יט-כ"א. זח"ב נב, א.

ובוטחים בפני המלך שהם מאירים ואומרים לא תכואנו רעה והרשעים¹⁷ מהפכים מדת הרחמים למדת הדין ועל הדרך שכתבתי בשאלה הה'. אבל החכמי¹²³⁴⁵⁶⁷ יודעים האמת ומכירים מנהגו של מלך ומדותיו נזהרים ונשמרים ממנו כי אומרי¹²³⁴⁵⁶⁷ אף על פי שהמלך פניו מאירים ושוחקים תמיד לפי שהוא שלם בכל וכלול בכל: אנו רואים שבאור ההוא יש חשך וברחמים דין אלא שהוא נעלם ונסתר ואינו נראה לחוץ וכן נאה למלך להיות שלם שאם לא יהיה כלול מכל וכחו שוה לכל דבר ולכל תמורה אינו שלם ח"ו. וכן המלך הוא הקב"ה אשר כחו שוה לכל דבר ולכל תמורה שלם וכלול מכל והרשעים שאינם מכירים מנהגו ומדותיו אינם נשמרים ועוברים על רצונו. אבל החכמים הצדיקים יודעים מנהג אלהיהם ומדותיו ונשמרים ונזהרים בעצמם מלמרות עיני כבודו אבל עושים רצונו תמיד ובזה מוציאים כל ימיהם. ולהורות על כי המלך כחו שוה לכל דבר ותמורתו והוא דפוס הכל בא החלק השלישי ההוא אותיות בשוה כלולות ונארגות אלו באלו ובזה מורים ומעידים על כח השוה במלך ובאחדותו:

אמר רבי יהודה מהכא כו' רבי יהודה הביא ראיה נצחת מדברי הנבואה באמרו אני יי' לא שניתי ופי' ואמ' לא דלגנא לאתר אחרא וכו' והכוונה לומר כי אם היה החלק השלישי אותיותיו בסדר להורות על החס"ד ולמפרע ולהורות על הגבורה כענין בשני החלקים הראשונים לא היה בזה הוראה על הייחוד וששניהם מתייחדים ונקשרים באמצע כלולים זה בזה ושכח המלך שוה לכל דבר ולכל תמורה וכשיהיה צריך לפעול באחת המדות יצטרך לשנות ולדלג מקומו ודעתו חלילה. אבל בהיות החלק ההוא על הדרך הנזכר הנה הוא הוראה על האחדות ושהמלך שלם וכלול מכל ושהכל שוה בו ואינו צריך לדבר חוץ ממנו כי בו הכל בייחוד שוה וגמורה והוא אמרו כי אתכליל כלא הני תרי גווני כי כלילין בגיני כך כלא באורח מישר אתחזיא כו' ובמה שכתבתי בזה נשלמה הכוונה בזאת השאלה. שמענה ואתה דע לך:

ט ומה ששאלת מה שמם ומקומם ר"ל כוונת שמם: מהמאמר שכתבתי מספר רעיא מהימנא בשאלה השנית

יתבאר לך שמם וכוונתם. וללמדך להועיל אודיעך עוד מה שבא בקבלה
 בזה: החכם רבי עזריאל ז"ל כתב ז"ל שם הכח הראשון קרוי ר"ם מעלה
 שהוא מרום מחקור חוקר: הב' חכמ"ה שהוא תחלת ההשתכלות: הג'
 בינ"ה עד כאן עולם השכל: הד' חס"ד: הה' פח"ד: הו' תפאר"ת עד כאן
 עולם החיים: הז' נצ"ח: הח' הו"ד: הט' יסו"ד עולם: הי' צד"ק ע"כ עולם
 הטבע: וסוד פעולתם הראשון לכח אלהי: הב' לכח מלאכותי: ג' לכח
 נבואה: ד' להגדיל חס"ד אל העליונים: ה' לדון העליונים בפח"ד
 גבורתו: ו' לרחם התחתונים: ז' לגדל ולחזק הנפש הצומחת: ח'
 להחלישה ולהחליאה: ט' להמשיך כח כלם פעם לדבר פעם לתמורה: י'
 מדת הדין של מטה ^{אוצר החכמה} ¹²³⁴⁵⁶⁷ שהיא כלולה מכח כלם לדון התחתונים. וכח נפש
 אדם נמשך מהם ומכתם על דרך זה ר"ם מעלה בכח הנפש הנקראת
 יחידה. חכמ"ה בכח הנפש החיה: בינ"ה בכח הרוח: חס"ד בכח הנפש
 הנקראת נפש: פח"ד בכח הנפש הנקראת נשמ"ה: תפאר"ת בכח הדם:
 נצ"ח בכח העצם: הו"ד בכח הבשר: יסו"ד עולם בכח הגיד: צד"ק בכח
 בעור הבשר: ומקום עמידתו למעלה כך היא ר"ם מעלה מקיף וסובב
 החכמה והבינ"ה שהן סובבות מה שלמטה מהן: החס"ד נמשך אל הנצ"ח
 שהיא מצד הימין: הפח"ד נמשך אל ההו"ד שהוא מצד השמאל: תפאר"ת
 ויסו"ד עולם באמצע: וצד"ק המקבל מכח כלם: עכ"ד:

ואחר שידעת זה דע עוד כי שמות הרבה העלו להם חכמי הקבלה
 ע"ה. ובכלל כנו ל' מעלות הקדש ספירות על ג' פנים. הא' מלשון ספור
 כמו השמ"י מספרים כבוד אל. שהותר לספר רוממות עילת העילוי
 מתוכם שאינן דבר נוסף על העצם ולפי' הרשות נתונה לתארו בהם.
 ואלו היו תארים נוספים על העצם היה אסור לספר בו בהם ולתארו
 בהם וכבר כתבתי זה: הב' מלשון תשבון לפי שמספר עשרה כולל כל
 המספר וכל ההווים והנפסד' אשר אין להם סוף כלם מתגלגלים במספר
 עשרה ולפי' עשרה שאין להם סוף וכבר כתבתי זה: הג' מלשון לבנת
 הספיר. והכוונה כי כמו שהדבר הספירי יתראו בו הצורות ואינן תוספת
 בו כך הספירות אינן תוספת ולא רבוי בעילת העילות: וכנום בלשון
 מדות על שמחזיקות הכל. גם מדות לסוד שעור קומה: גם מדות

(1) תהלים יט, ב. וראה גם פרדס ש"ח פ"ב בשם ס' הבהיר: אמאי אקרי ספירות משום
 השמים מספרים כו'. ראה ס' הבהיר אות קכה. וראה ג"כ בכ"ז ס' אור התורה לאדמו"ר הצ"צ
 פ' חיי שרה קו, ב ואילך, ופ' תשא ע' א'תתכג.

שפועלות בנבראים בשיעור כפי הצורך להם וכל מדה פועלת מהם בתחתונים כפי הראוי וכפי עניינה המסור לה: וכנום בלשון נתיב על שם השפע הבא ממדה למדה דרך הצנורות הרוחניות: וכנום² בשם כתרם על שם שסובבים זה לזה כמו כתר³ את בנימין. על שם רוממות מן כתר מלכות. ועל שם המתון כמו כתר⁴ לי זעיר וגו' שכל א' ממתין ומצפה לקבל ממה שעליו: וכנום בשם אורים כי הם אורים גדולים ומאירים לכל. וכנום בשם מלכים על כן אמרו⁵ ממ"ה ועליהם אמרו ישראל בני מלכים: וכנום בשם עולמות כי כל עולם מהם נעלם ומתעלה ומתעלם: והז' מהם כנום בשם ימים ומזבחות ונחלים וקולות: והג' עליונות כנום בכלל עולם המדע. והז' שלמטה עולם הבנין. והששה מהם יחד ששה קצוות: ג' עליונות כנום בלשון אמרים ומכחם נקראו כלם אמרים: וכנום בלשון אשות באמרם מתוך ז' מחיצות של אש: והז' כנום בלשון אשכול הכופר⁶: והעליונות צרור המור⁷. וכל האצילות בכלל כנוהו בלשון אילן ויש לו לב וגוף ושרש וקליפות: ובלשון ארזים ארזי לבנון אשר נטע. והיו בחביון אין סוף גנוזים דרך משל כקרני חגבים ועל דרך משל עקרון ושתלן כל הויה נכרת לעצמה אף על פי שאין בו פרוז כלל:

ובב"ר⁸ ישבעו⁹ עצי יי' ארזי לבנון אשר נטע. אמר רבי חנינא כקרני חגבים היו ועקרון הקב"ה ושתלן בתוך ג"ע. פי' עקרון והאצילן ממנו. והזכיר אשר נטע כמ"ש¹⁰ ויטע יי' אלהים גן וגו' ולא הזכיר הנטיעה מהיכן היתה בא שלמה ופי' ואמר¹¹ אפריון עשרה לו המלך שלמה מעצי הלבנון כנה האצילות בלשון אפריון ואמ' שהיה מן העצים

(2) ראה בכ"ז פרדס שכ"ג ערך כתר. ונתבאר באורך בהמשך. בשעה שהקדימו — תער"ב לכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע. ס"ע א ואילך.

(3) שופטים כ, מג.

(4) איוב לו, כב.

(5) שבת סז, א.

(6) ע"פ שה"ש א, יד.

(7) שם, יג.

(8) פט"ו, א.

(9) תהלים קד, טז.

(10) בראשית ב, ח.

(11) שה"ש ג, ט.

נוצר החכמה!

אֶהְיֶה לָּהֶם אֱלֹהִים וְהָיוּ לִי עָמָל וְכָבוֹד וְאֶהְיֶה לָּהֶם אֱלֹהִים וְהָיוּ לִי עָמָל וְכָבוֹד

כמונין כתר:

ובספר

(13) תז"ח צו, ד.

(15) ראה חגיגה יג, א.

(16) לפנינו בזוהר שם ליתא התיבות „במה שהורשת התבוננו“, אמנם כ”ה בחגיגה שם.

(17) זח"ג כח, א. לד, א.